

Arbanasin pienen kirkon värikkäät katto- ja seinämaalaukset välittävät harrasta tunnelmaa vuosisatojen takaa.

Bulgaria: Tuhti annos Euroopan historiaa ja kulttuureita

1.9.2026 6.30

Jos mielikuvasi Bulgariasta matkailumaana ei ole aivan ykkösluokkaa, sitä on korkea aika päivittää. Niin on tehnyt myös matkaopaskirjoja ja -lehtiä eri kielillä julkaiseva reppureissaajien Lonely Planet. Se listasi hiljattain Bulgarian matkakohteiden Top-kymppiin.

TEKSTI: MARJA-LIISA KINTURI
KUVAT: MARJA-LIISA KINTURI ja DIMITAR ZHELIAZKOV

Syytä onkin, sillä kilometrien mittaisten kultahiekkaisten rantojen ja pitkät perinteet omaavien modernien hotellikeskittymien lisäksi Bulgaria tarjoaa värikästä historiaa siinä missä Kreikka tai Italia, omaleimaista slaavilaista ja ortodoksista kulttuuriperinnettä ja vartalon linjoille turmiollisia kulinaarisia nautintoja.

Modernin kulttuurin taustalla on vaiherikas historia

Bulgarian historiassa näkyy, että maa on eteläisen Euroopan ytimessä, jossa valta on lainehtinut ja rajat ovat eläneet. Valtakuntia on tullut ja mennyt muinaisista traakialaisista noin 500 eKr Bysanttiin 1000-luvun alussa sekä 1400-luvulla ottomaaneihin - siis turkkilaisiin, joiden ikeestä venäläiset (ja ennen kaikkea kuuluisa Suomen kaarti) maan lopulta vapauttivat 1878.

Romanian, Serbian, Makedonian, Kreikan ja Turkin ympäröimää Bulgariaa huuhtelevat idässä Mustanmeren aallot. Jja maan jakaa pohjois- ja eteläosaan keskellä kulkevat Balkanin vuoret, ne samat, joilla Suomen sotilaat 1800-luvun lopulla niin urheasti puolustivat Bulgarian itsenäisyyttä ottomaanien vallasta. Tapahtumat on ikuistettu tuttuun lauluunkin (*Oi kallis Suomenmaa*), jossa kerrotaan taisteluista Balkanin vuorilla. Bulgarialaiset eivät laulua tai suomalaisten osuutta tapahtumiin ainakaan suuremmin tunne, sillä olimme tuolloin osa suurta Venäjän valtakuntaa, mutta venäläisiä he tervehtivät vapauttajina.

Tämän päivän Bulgariassa matkailija voi ihailla niin amfiteattereita kuin roomalaisia kylpylöitä ja astella metroon Sofiassa pitkin Rooman valtakunnan kivettyjä katuja. Kaiken päälle puskee ortodoksiperinne kirkkoineen sulassa sovussa taivaita tavoittelevien minareettien ja juutalaistemppeleiden kanssa. Maa on ollut kulttuurien sulatusuuni, josta on muotoutunut nykyinen vahvan identiteetin omaava moderni valtio.

Keltaisia katukiviä

Pääkaupunki Sofiassa historian kerrostumat ovat konkreettisestikin näkyvissä. Metroaseman suulla, nykyistä kadunpintaa alempana on pieni vanha Sveta Petkan ortodoksikirkko ja sen alapuolella metrokäytävässä kohtaa muinaisen roomalaisen kadun.
Kaupunki on saanut nimensä Pyhän Sofian kirkon mukaan, joka on samalla sen vanhin. Kaupungin suojeluspyhimys on tietysti Pyhä Sofia, jonka patsas 24 metrin korkean pylvään päässä sai vuonna 2000 luvan korvata Leninin samalla paikalla sijainneen pystin. Paikalliset mielipiteet mustapukuisesta, kultakasvoisesta pyhimyksestä tuntuvat tosin olevan vähän ristiriitaisia.

Kaupungin keskusta erottuu hyvin keltaisista kaduistaan ja jalkakäytävistään. Ne olivat Itävalta-Unkarin häälahja tsaari Ferdinandille 1900-luvun alussa. Tiettävästi ne on teetetty Budapestissa. Keltaisilla katukivillä on hauska kävellä, mutta vähän liukkailta ne tuntuvat ainakin sateisella säällä.
Pirteän ilmeen lisäksi keltaisista katukivistä on se hyöty, että niistä tietää olevansa aivan Sofian ydinkeskustassa.
Kaupungissa on useita kauniita ja tutustumisen arvoisia kirkkoja ja museoita, puistoja, kauppoja sekä ostoskeskuksia, ravintoloita ja kahviloita kaikkiin makuihin. Ostoskeskuksista mielenkiintoinen on vanhasta valtion tavaratalosta uuteen aikaan herännyt Tzum aivan ydinkeskustassa. Lähellä on myös satavuotias, hiljattain kunnostettu ja modernisoitu kauppahalli, jossa on hauska tutustua paikalliseen, monipuoliseen ruokatarjontaan. Sieltä voi hankkia eväät kotiin viemisiksi: niin jogurttia (nautitaan myös jälkiruokana jäätelön tapaan hunajalla tai hillolla maustettuna) kuin ainekset perinteiseen, juustolla höystettyyn shopska-salaattiin ja pullon-pari laadukasta bulgarialaista viiniä. Siellä on myös paljon muita kauppoja sekä hetken virkistäytymiseen sopivia kahviloita.

Arbanasi: Harrasta tunnelmaa katseilta piilossa

Bulgarian toisen valtakunnan pääkaupunkia, Veliko Tarnovoa, hallitsee edelleen Tsarevetsin vaikuttava linnoitus, jonka muureja on huolella restauroitu.

Historian myrskyisät vaiheet käydään läpi matkailijaryhmille Veliko Tarnovossa järjestettävässä näyttävässä ääni- ja valoshow'ssa. (Kuva Dimitar Zheliazkov)

Kukkulalle rakennetun Vanhankaupungin linnoituksen muureilta on upea näköala nykyiseen Plovdiviin, Bulgarian toiseksi suurimpaan kaupunkiin.

Kierros Bulgariaan ja sen historiaan on hyvä aloittaa toisen valtakunnan pääkaupungista Veliko Tarnovosta, joka perustettiin 1100-luvun lopulla Bysantin vallan kaaduttua. Taisteluja ja koettelemuksia täynnä olevaa historiaa esitetään värikylläisellä ääni- ja valoshow'lla, jonka keskipiste on muurien ympäröimä Tsarevetsin linnoitus ylhäällä kukkulalla. (Harmi, että näytös on tarjolla vain tilauksesta isommille ryhmille.)

Bulgaria on täynnä toinen toistaan upeampia ortodoksikirkkoja, mutta yksi mieleenpainuvimmista on pieni ja päälle päin vaatimaton, suorastaan näkymätön Kristuksen syntymälle omistettu kirkko historiallisessa Arbanasin kylässä muutaman kilometrin päässä vanhasta pääkaupungista Veliko Tarnovosta. Kirkko kätkeytyy kylänraitilla kulkevien katseilta harmaan kivimuurin taakse. Pihalla vastaan tulee kallistuneita ja sammaloituneita hautakiviä. Ne kielivät kirkosta, mutta missä on ortodoksikirkon ylväs kupoli ja ylimpänä yleensä loistava kultainen risti? Niitä ei 1500-luvulta peräisin olevassa kirkossa ole, sillä kristilliset tunnukset olisivat turhaan ärsyttäneet vallassa olleita turkkilaisia. Kristillisen rakennuksen katto ei saanut kohota hevosen selässä ratsastavan turkkilaisen vallanpitäjän päätä korkeammalle. Sisältäkin kirkko on matala, mutta seinät ja kaarevat holvikatot on koristeltu kauttaaltaan värikkäillä raamatullisilla aiheilla. Maalaukset puhdistettiin muutama vuosi sitten, joten nyt ne pääsevät täyteen loistoonsa. Yhteen nurkkaan on vertailun vuoksi jätetty pala puhdistamatonta, vuosisatoja lepattaneiden tuohusten liekkien nokeamaa seinää. Siitä tuskin enää kuvia erottaa. On helppo kuvitella, kuinka ihmiset sytyttivät hartaana tuohuksia näissä matalissa, hämärissä holveissa, jotka säilyttivät jumalanpalveluksen liturgiat poissa vieraiden korvien ulottuvilta.

Pienen kävelymatkan päässä kirkosta on museoksi muutettu paikallisen kauppiaan talo. Kaksikerroksisen kauniin talon erikoisuus on maan historian ensimmäinen sisävessa: kolmikulmainen reikä lattiassa, josta "tavara" putosi alla olevaan säiliöön edelleen kierrätettäväksi. (Se kuuluu siten samaan sarjaan Olavinlinnan näppärän "vesiklosetin" kanssa.)

Perinteitä kaduilla

Bulgarian kaupungeissa huomio kiinnittyy välillä puihin ja talojen seiniin kiinnitettyihin kuolinilmoituksiin. Niissä kerrotaan kuvin ja muistosanoin pois menneestä läheisestä. Sään haalistamat lappuset vaihdetaan säännöllisesti uusiin, sillä paikallinen tapa on, että pois nukkunutta muistetaan näin ensin viikoittain, sitten kuukausittain ja lopulta vuosittain. Myös musta nauha merkkaa usein surutaloa.

Kivettynyt metsä pysäyttää

Parikymmentä kilometriä Varnasta sisämaahan päin on yksi Mustanmeren rannikon erikoisimmista nähtävyyksistä: kivettynyt "metsä". Kivettyneiltä, pystyyn jääneiltä, kaatuneilta ja katkenneilta puunrungoilta näyttävät kivet eivät ole puuta, mutta kukaan ei varmasti tiedä, miten ne ovat syntyneet. Teorioita on monia. Yhden ja todennäköisimmän mukaan ne ovat aaltojen muotoilemia kallioita noin 50 miljoonan vuoden takaa ajalta, jolloin alue vielä oli veden alla. Toinen arvioi niiden syntyneen jotenkin samaan tapaan kuin tippukivet. Niin tai näin, mielikuvitus löytää hienon hiekan keskeltä jopa kuuden metrin korkeuteen törröttävistä rungoista jännittäviä hahmoja.

Kaliakra: 40 marttyyria, 40 neitoa ja tuulinen niemenkärki

Kuningattaren idylliseltä kesäasunnolta on lyhyt matka Kaliakran kapealle ja tuuliselle niemekkeelle. Se on luonnonsuojelualuetta, jonka yli monien muuttolintujen reitit Euroopasta Afrikkaan kulkevat. Jyrkät kalliot putoavat mereen jopa 70 metrin korkeudelta.

Kaliakrassa kerrotaan tarinaa 40 nuoresta neidosta, jotka säilyivät hengissä turkkilaisten hyökkäyksessä. He hyppäsivät silti mieluummin kallioilta kuolemaan kuin kääntyivät islamin uskontoon. Neidoille on pystytetty patsas ja matkailijat viedään mieluusti kurkkimaan syvyyksiin paikkaan, josta neidot legendan mukaan hyppäsivät kuolemaansa. Turkkilaisia pakeni myös Pyhä Nikola, merimiesten suojeluspyhimys. Hänet saatiin kuitenkin kiinni ja tapettiin. Hänen hautapaikkaansa symboloi niemellä pikkuruinen, melkein piilossa oleva kappeli.

Sozopolin pyhäinjäännökset ja vampyyrit

Niin katoaa mainen kunnia. Kaupungin suojeluspyhimyksen patsas korvasi vuonna 2000 paikkaa ennen hallinneen Leninin.

Marionettitaiteilija Plovdivin kävelykadulla hauskuutti yleisöään vauhdikkailla kansantanssiesityksillä.

Mustanmeren rannikko on tunnettu toinen toistaan suuremmista ja komeammista rantalomakohteista. Kilometrien mittaiset hiekkarannat houkuttelivat aikoinaan isot joukot suomalaisiakin "Punaiselle Rivieralle", mutta jos rantalomakohteista pitäisi valita, pisteet menevät ehdottomasti piskuiselle ja intiimille Sozopolin kaupungille. Sen historia ulottuu 7000 vuoden taakse.

Näkemisen arvoisessa arkeologisessa museossa on hämmästyttävä kokoelma ehjinä säilyneitä kreikkalaisia ruukkuja ja muita astioita, monissa ei näy särön säröä. Kokoelma vetää siltä osin vertoja mille tahansa Kreikan museolle. Kaupungista on kaivettu esiin myös oletettavasti Johannes Kastajan luunkappaleita, ja pyhäinjäännös houkuttelee Pyhän Marian kirkkoon pyhiinvaeltajia ympäri maailmaa. Uudempi ja vielä ratkaisematon arvoitus on kahden vampyyriksi uskotun vainajan luurankojen löytyminen Sozopolista. Luurangot ovat noin 800 vuotta vanhoja, peräisin siis keskiajalta, jolloin ihmiset uskoivat pahojen ihmisten muuttuvan kuoltuaan vampyyreiksi. Jotta he pysyisivät haudassaan, heidän rintaansa iskettiin rauta- tai puukeihäs. Toinen luurangoista on esillä Sozopolin arkeologisessa museossa, toinen on lähetetty asiantuntijoiden tutkittavaksi. Vitriinissä on "vampyyrin" pääkallon perusteella muotoiltu pää. Saveen valetut piirteet eivät mitenkään paljasta, mikä tästä miehestä on tehnyt niin pahan, että hänen haudassa pysymisensä on haluttu näin erikoisella tavalla varmistaa.

Kaupungin historiaa kaivetaan edelleen esiin, ja Vanhankaupungin puutalojen reunustamien mukulakivikatujen varsilla matkailijaa houkutellaan niin ruusuntuoksuisten matkamuistojen kuin kodikkaiden kahviloiden voimin pysähtymään.

Plovdiv: Vanhaa ja uutta rinnakkain

Ennen paluuta kannattaa vielä kääntyä sisämaahan ja tutustua lähes Helsingin kokoiseen suurkaupunki Plovdiviin, joka sekin ylpeilee pitkästä historiastaan ja kukkulan laelle rakennetusta vanhasta kaupunginosastaan. Sieltä on upea näköala pitkin Maritza-joen rantoja levittäytyvää kaupunkia.

Plovdiv ylpeilee hyvin säilyneellä 1100-luvulta peräisin olevalla amfiteatterilla, joka on kesäisin lukuisten teatteri- ja musiikkitapahtumien näyttämönä, roomalaisen stadionin raunioilla ja kukkulan päällä olevalla vanhalla kaupungilla, jota leimaavat mukulakivikadut, hienosti entisöidyt, omaleimaisesta arkkitehtuuristaan tunnetut vanhat puutalot sekä matkailijoiden kanssa tuttavuutta hierovat kujakatit. Rehevän puutarhan ympäröivässä entisessä kauppiaan talossa majailee etnografinen museo, jossa kannattaa pistäytyä.

Plovdivin leveä ja siisti kävelykatu on kahviloineen ja merkkiliikkeineen kuin mistä tahansa eurooppalaisesta kaupungista. Kollegan 80-luvulta harmaaseinäisenä ja nuutuneena muistama Maritza-hotelli on sekin pessyt täydellisesti kasvonsa. Aula hohkaa kultaa ja marmoria ja huoneiden musta-puna-kultainen sisustus on suorastaan psykedeelinen. Kollega kommentoikin kuvia nähtyään, että sisustussuunnittelija on tainnut nauttia jotain tajuntaa laajentavaa. Toiselle se taas toi mieleen bordellin!

Ystävällisiä hännänheiluttajia

Bulgariassa kohtaa kaikkialla kulkukoiria, jotka tuntuvat yleensä olevan ystävällisiä ja ilahtuvan pienestäkin makupalasta ja rapsutuksesta. Niiden lisääntymistä pyritään rajoittamaan, ei suinkaan lopettamalla vaan steriloimalla ne. Tehdystä operaatiosta kertoo korvaan kiinnitetty merkki. Kaikkiin ei ehkä silti kannata suhtautua liian luottavaisesti. Muita kerjäläisiä eteen ei juuri osu, ellei lukuun oteta kirkkojen ovilla päivystäviä almujen anojia.

Vähintään yhtä ystävällisesti matkailijoihin tuntuvat suhtautuvan itse bulgarialaiset. Dobre doshli... Tervetuloa!

PLUSSAT

o Opastukset useimmissa kohteissa myös englanniksi ja/tai saksaksi sekä tienviittoja kyrillisten kirjainten ohella myös latinalaisin kirjaimin.
o Ystävällinen palvelu
o Maukas ja monipuolinen ruoka
o Erittäin edullinen hintataso

MIINUKSET

Kaliakran jylhät kalliot kurottavat pitkälle Mustallemerelle. Kallioilla oli ennen linnoitus. Nyt legendastaan tunnettu paikka on luonnonsuojelualuetta ja muuttolintujen tärkeä levähdyspaikka.

Kivettynyt "metsä" on peräisin 50 miljoonan vuoden takaa, jolloin alue oli vielä merenpohjaa. Kivimuodostelmat panevat kulkijan mielikuvituksen liikkeelle.

Merestä ja rannoilta kerätyistä muovipulloista 12-vuotiaan pojan rakentama laiva Varnan merimuseon pihalla muistuttaa merten saastumisesta ja erityisen haitallisesta muovijätteestä.

o Lyhyt aika syventyä kaikkeen uuteen ja mielenkiintoiseen. Maa on iso ja nähtävää ja koettavaa on todella runsaasti, joten tämän moitteen voi samalla ottaa kiitoksena.
o Lentoyhteydet Helsingistä Sofiaan eivät ole parhaat mahdolliset, eikä vaihtokentillä aina ole riittävää opastusta. (Olimme paluumatkalla jäädä Helsingin koneesta, kun Milanossa tarjolla oli kaksi vaihtoehtoa: Transfer tai Shengen-alueen passintarkastus ja otimme suunnaksi Transfer-tiskin. Sen jälkeen pujottelimme vastavirtaan Shengen-alueelle ja ehdimme juuri ja juuri lähtöportille. Virkailija siinä totesi, että moni Sofiasta tuleva on tämän takia myöhästynyt koneesta!)

MUUTA

o Matkailuvinkkejä saa osoitteesta *www.bulgariatravel.org* o Bulgaria ei kuulu Schengen-alueeseen, joten passintarkastukseen kentillä pitää varata aikaa.

Sofian vanhaa ja rapistunutta julkista kylpylärakennusta on restauroitu jo vuosia ja työt alkavat olla loppusuoralla. Siitä on tulossa kulttuurikeskus.

Useimmat kulkukoirat ovat ystävällisiä, kuten tämäkin Arbanasin kujilla kolmella jalalla nilkuttanut sympaattinen karvakuono. (Kuva Dimitar Zheliazkov)